

चला वर्तमानपत्र बनवूया!

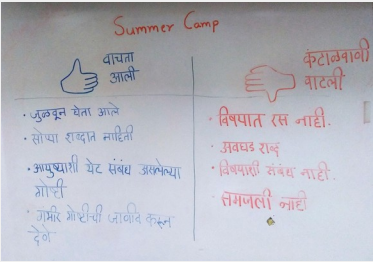
वर्तमानपत्रांमध्ये शिक्षकांना स्वारस्य असते कारण त्यामध्ये शिकण्याच्या आणि शिकवण्याच्या संधी असतात. सामान्यतः वर्तमानपत्रे सोपी दिसतात परंतु ती बनवण्यामागील प्रक्रिया जटिल आहे. ह्या प्रकियेत अनेक टप्प्यांचा समावेश आहे, जसे की मजकूर तयार करणे, त्याचे नियोजन आणि संघटन करणे, आणि व्हिज्युअल डिझाइन करणे. वर्तमानपत्र तयार करण्याची कृती माध्यमिक शाळेतील मुलांसाठी घेण्यात आलेल्या पाच आठवड्यांच्या उन्हाळी शिबिराचा एक भाग होती. ह्या कृतीमध्ये विद्यार्थ्यांना मुलांसाठी वर्तमानपत्र डिझाइन करायचे होते.

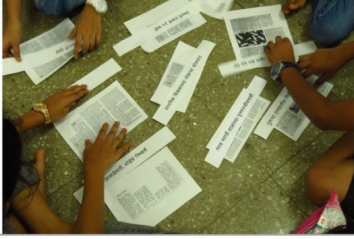

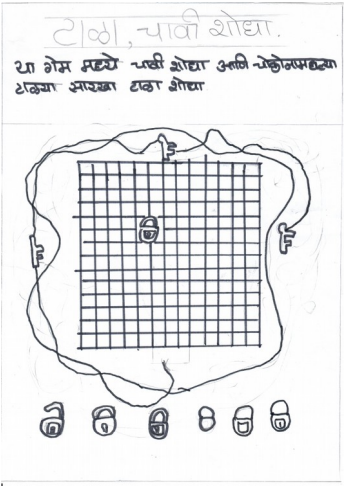
हे शिबिर अश्या विद्यार्थ्यांसाठी होते ज्यांची पहिली भाषा मराठी होती. विद्यार्थ्यांचे वाचन, आकलन आणि लेखन कौशल्ये विकसित करण्याबरोबरच शिबिरात टीम-वर्क, सहयोग, हस्त कौशल्य विकसित करण्यावर लक्ष केंद्रित केले गेले. तसेच विद्यार्थ्यांना व्हिज्युअल डिझाइनच्या मूलभूत तत्वांचा परिचय करून देण्यात आला. या उपक्रमाची संकल्पना विद्यार्थ्यांना वर्तमानपत्र बनवण्याच्या प्रक्रियेची ओळख करून देणे ही होती. यासोबतच आणखी एक महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे स्वतःचे विचार, कल्पना आणि भावना व्यक्त करण्यासाठी वर्तमानपत्रांचा एक माध्यम म्हणून वापर करणे. हा उपक्रम डिझाइन थिंकिंग, प्रोटोटाइपिंग आणि कोलॅबोरेटिव्ह डिझाइनच्या प्रगतीशील शिक्षणावर भर देतो.

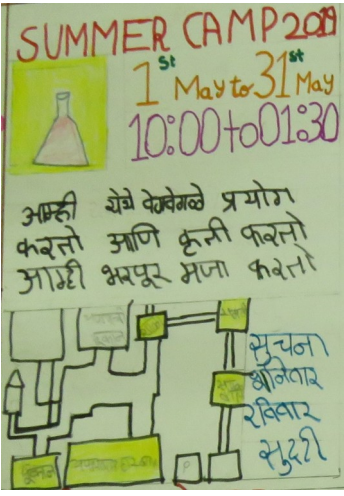

खालील तक्त्यामध्ये ५ आठवड्यात केलेल्या कृती क्रमाने दिल्या आहेत. (त्यांना आम्ही आ.१ ते आ.५ असे लेबल केलेले आहे) संपूर्ण शिबिरात, विद्यार्थ्यांनी जोडीने किंवा गटांमध्ये काम केले. अंतिम आउटपुट, २७.५ सी.मी. x ३७.५ सी.मी कागदाच्या पत्रकावर हाताने बनवलेले मुलांचे वर्तमानपत्र होते. हीच कृती वर्गात करायची असल्यास विद्यार्थ्यांच्या संख्येनुसार आणि जवळ असलेल्या सामग्रीनुसार शिक्षक इथे दिलेल्या कृतींमध्ये आणि त्यांच्या क्रमात सोयीनुसार बदल करू शकतात.

चला वर्तमानपत्र बनवूया!

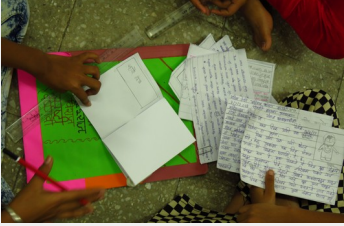

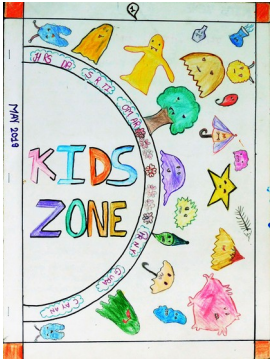
अनुक्रमांक	क्रियाकलाप	तपशील
आ. १ (क)	<p>बातम्या आणि त्यांचे स्रोत काय आहे यावर सामान्य चर्चा</p> 	<p>उपक्रमात कसे सहभागी व्हावे: सर्व विद्यार्थी या संधीचा वापर करून विद्यार्थ्यांना शक्य तितक्या कल्पना प्रस्तुत करायला लावणे.</p>
आ. १ (ख)	<p>पटकथा लेखन आणि अभिनय</p> 	<p>३ विद्यार्थ्यांचा गट</p> <p>वास्तविक बातम्यांवर आधारित बनवलेले कार्डस सर्व गटांना वाचण्यासाठी द्यावेत. कार्डमध्ये वास्तविक बातमीचा एक छोटा (४ ते ५ ओळींचा) सारांश असेल. विद्यार्थ्यांना मदत करण्यासाठी एक टेम्पलेटही दिलं जाईल. कार्डमध्ये असलेल्या बातमीवर विद्यार्थ्यांना ३ व्यक्तींचा समावेश असेल अशी पटकथा तयार करून त्यावर अभिनय करायचा आहे. ३ व्यक्ती म्हणजे एक न्यूज अँकर, एक रिपोर्टर आणि एक बातमीशी संबंधित असलेला व्यक्ती (उदाहरणार्थ, पीडित). भूमिका अभिनयानंतर, विद्यार्थी हाच अहवाल वर्तमानपत्रात छापून आलेल्या लेखाच्या स्वरूपात वाचतील.</p>
आ. १ (ग)	<p>बातमी वितरण करण्यासाठी आणि वाचनासाठी, प्रिंट आणि डिजिटल माध्यमाचे तोटे आणि फायदे यावर चर्चा</p>	<p>सर्व विद्यार्थी</p> <p>ही चर्चा ह्या कृतीत आवड निर्माण करू शकते. तसेच बातम्या प्रसारित करण्याच्या विविध माध्यमांबाबत विद्यार्थ्यांच्या मनात जर काही गृहितके असतील तर, त्यांना इथे दूर करता येईल.</p>

<p>आ. १ (घ)</p>	<p>प्रौढ आणि मुलांच्या वर्तमानपत्राचे विश्लेषण</p> 	<p><i>विद्यार्थी जोड्यांमध्ये सहभागी होतील</i></p> <p>या उपक्रमादरम्यान शिक्षकाने खालील बाबींवर लक्ष केंद्रित केले पाहिजे. <u>वर्तमानपत्राचे विश्लेषण</u>: वर्तमानपत्राचे विविध भाग, त्याचा आकार, पानांची संख्या, दृश्य सादरीकरण इ.</p> <p><u>बातमीच्या लेखाचे विश्लेषण</u>: मजकूराचा मुख्य भाग, महत्त्वाचे मुद्दे, अवतरण चिन्हात लिहलेल्या गोष्टी, रंगीत चौकोनात लिहलेले मुद्दे, चित्र, तारीख इ.</p>
<p>आ. १ (च)</p>	<p>वर्तमानपत्राचे विभाग ठरवण्यासाठी सर्वेक्षण</p>	<p><i>सर्व विद्यार्थी</i></p> <p>वर नमूद केल्याप्रमाणे वर्तमानपत्रांचे विश्लेषण केल्यास, विद्यार्थ्यांना "मुलांच्या वर्तमानपत्रांमध्ये" विविध भाग तयार करण्यात मदत होईल. वर्तमानपत्रात कोणते विभाग असायला हवेत हे ते मतदान करून ठरवू शकतात. उदा. खेळ, मुलाखती, जाहिराती, बातम्या वैशिष्ट्ये, कथा/कविता, रेखाचित्रे/फोटो/चित्रे.</p>
<p>आ. २ (क)</p>	<p>कंटाळवाण्या लेखांची मनोरंजक लेखांसह तुलना करणे</p> 	<p><i>तीन-चार विद्यार्थ्यांचा एक गट</i></p> <p>विद्यार्थ्यांना वाचण्यासाठी आणि विश्लेषणासाठी काही लेख दिले जाऊ शकतात. चर्चेच्या आधारे, लेख अधिक मनोरंजक बनवण्यासाठी काही सूचना किंवा मार्गदर्शक तत्त्वे विद्यार्थ्यांना देता येतील. उदाहरण: वाचकांबद्दल विचार करणे, सोपे शब्द वापरणे, वाक्ये लहान असणे, आकर्षक शीर्षक असणे, अनावश्यक अतिशयोक्ती टाळणे, समजण्यास सोपे आणि संबंधित परिस्थितीचा संदर्भ देणे.</p> <p>यानंतर विद्यार्थ्यांना कोणत्याही विषयावर ५ ओळी लिहून त्याला शीर्षक देण्यास सांगणे. त्या नंतर विद्यार्थ्यांना त्यांच्याच मित्रांनी लिहलेले लेख तपासायला द्यावे.</p>

<p>आ.२ (ख)</p>	<p>शीर्षक</p> 	<p>"शीर्षक" समजून घेण्यावर भर देणारे खेळ खेळणे.</p> <p>या कृतीचे दोन उद्दिष्टे आहेत: (१) विद्यार्थ्यांना अधिक वाचन करण्यास प्रवृत्त करणे आणि (२) आकर्षक शीर्षक लिहिण्यावर लक्ष केंद्रित करणे.</p> <p><i>खेळ १: सर्व विद्यार्थी</i> कॅपशन इट: दिलेल्या चित्रांसाठी सृजनशील शीर्षक लिहणे. यासाठी विद्यार्थ्यांना विविध चित्र दाखवून चित्रांचे वर्णन करणाऱ्या आकर्षक शीर्षकांचा विचार करण्यास प्रवृत्त करणे.</p> <p><i>खेळ २: चार/पाच विद्यार्थ्यांचा एक गट</i></p> <p>हेडलाइन हंट (शीर्षक शोधा): विद्यार्थ्यांना शीर्षकांशिवय १० वेगवेगळ्या बातम्यांवरील लेखांची आणि १० शीर्षकांची कात्रणं द्या. आता विद्यार्थ्यांना लेख आणि शीर्षक यांची योग्य जोडी जुळवायला सांगा.</p>
<p>आ.२ (ग)</p>	<p>वर्तमानपत्र विभाग आणि नियोजन</p> 	<p><i>तीन-चार विद्यार्थ्यांचा एक गट</i></p> <p>विद्यार्थ्यांना कागदाचे फोल्डर द्यावे आणि त्यांना दिलेल्या कामाचे नियोजन करण्यासाठी विविध कप्पे तयार करून त्यावर योग्य लेबल लावायला सांगावे. ह्या मुळे विद्यार्थ्यांना प्रत्येक टप्प्यावर कामाचे नियोजन करण्यास आणि त्यांच्या दैनंदिन कामाची नोंद ठेवण्यास मदत होईल.</p>
<p>आ.२ (घ)</p>	<p>खेळ रचना</p> 	<p><i>गट कार्य आणि जोड्यांमध्ये कार्य</i></p> <p>विद्यार्थ्यांना कोणते खेळ खेळायला आवडतात आणि का? एखादा खेळ मजेदार आणि मनोरंजक कशामुळे होतो? यावर चर्चा करा. प्रत्येक गटाला सामान्यतः मुलांच्या वर्तमानपत्रात दिसणाऱ्या दोन खेळांचे नमुने द्या. विद्यार्थ्यांना दोन्ही खेळ एकत्र करून एक नवीन खेळ तयार करायचा आहे. विद्यार्थ्यांना त्यांचे खेळ डिझाइन करण्यासाठी विस्तृत मार्गदर्शक तत्त्वे द्यावेत.</p> <p>(१) नवीन खेळामध्ये दिलेल्या दोन खेळांचे घटक असणे आवश्यक आहे. (२) त्यांच्या खेळात नवीन घटकांची भर असली पाहिजे. (३) खेळ मजेदार (आनंददायी) असावा.</p>

	खेळ रचना (पृष्ठ 4 वरून)	एकदा विद्यार्थ्यांनी त्यांचे खेळ तयार केले की, ते खेळाच्या प्रती तपासून बघण्यासाठी आणि खेळण्यासाठी सर्व विद्यार्थ्यांना देतील. यानंतर प्रत्येक गट इतरांना त्यांचा खेळ कसा वाटला हे जाणून घेण्याचा प्रयत्न करतील. इथे विद्यार्थी दुसऱ्या गटाचे खेळ खेळताना त्यांना कोणत्या अडचणी आल्या हे सांगतील व काही शंका असतील तर विचारतील.
आ. ३ (क)	जाहिराती 	तीन-चार विद्यार्थ्यांचा एक गट जाहिराती काय आहेत? जाहिरातींचे प्रकार व त्यांचे घटक आणि त्यांची सर्वसाधारण मांडणी कशी आहे इत्यादींवर चर्चा करा. या चर्चेनंतर, विद्यार्थ्यांना त्यांच्या शाळेतील इतर विद्यार्थ्यांना उन्हाळी शिबिरात सामील होण्यासाठी आमंत्रित करणारी जाहिरात तयार करायला सांगा.
आ. ३ (ख)	हस्तकला 	तीन-चार विद्यार्थ्यांचा एक गट कार्य नियोजन आणि स्वतःच्या हातांनी वस्तू बनवणे या गोष्टींचा अनुभव देण्यासाठी विद्यार्थ्यांना एखादी कलाकृती बनवायला सांगा ज्यात हस्तकलेचा समावेश असेल. उदा. ३ आयामी फ्रेम (चित्रात दाखवल्याप्रमाणे). या कृतीतून विद्यार्थ्यांना दिलेल्या साधनांमध्ये बदल करून हवी ती गोष्ट कशी बनवता येईल, मोजमाप, डिझाइनच्या दृष्टीने कलाकृतीत कोणते घटक असले पाहिजेत हे ठरवणे, कलाकृतीत दिलेल्या विषयाशी किती सुसंगत आहे हे तपासणे आणि शेवटी दिलेल्या सूचनांद्वारे एखादी कलाकृती कशी बनवावी याचे अनुभव देते.

<p>आ.३ (ग)</p>	<p>संपादकीय आणि डिझाइन टीम तयार करणे</p> 	<p><i>प्रत्येकी ७ विद्यार्थ्यांचे दोन गट</i></p> <p>विद्यार्थ्यांच्या कौशल्य आणि आवडीनुसार दोन गट तयार करायचे आहेत. एक संपादकीय गट आणि दुसरा डिझाइन गट. संपादकीय गटाची जबाबदारी शिबिराच्या संघातील कोणत्याही सदस्याने लिहिलेले सर्व वर्तमानपत्रांतील लेख वाचणे आणि संपादित करणे हे आहे. शिक्षक एक संपादकीय सूची देतील ज्यामध्ये वर्तमानपत्राचे घटक, भाषा, वाचनीयता इत्यादी घटकांचा समावेश असेल. दुसरा गट म्हणजेच डिझाइन गट वर्तमानपत्राच्या अंतिम फेरीसाठी पत्रके व त्यांचे मार्जिन तयार करण्याचे काम करेल.</p>
<p>आ.४ (क)</p>	<p>मुलाखती</p> 	<p><i>तीन-चार विद्यार्थ्यांचा एक गट</i></p> <p>विद्यार्थ्यांना या उपक्रमात गुंतवून ठेवण्यासाठी, शिक्षक चर्चा करू शकतात की, कोणत्या परिस्थितीत मुलाखत घेणे आवश्यक आहे, कोणाची मुलाखत घ्यायला त्यांना आवडेल आणि का? ज्या व्यक्तींची त्यांना मुलाखत घ्यायची आहे ते निवडण्यासाठी आणि प्रश्न तयार करण्यासाठी विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहित करा. त्यानंतर विद्यार्थी त्या व्यक्तीची मुलाखत घेतील. शेवटी, विद्यार्थी प्रतिक्रिया क्रमाने आयोजित करून मुलाखतीच्या स्वरूपात लिहतील.</p>
<p>आ.४ (ख)</p>	<p>बाह्य क्रियाकलाप: निसर्गावर लेखी पुरावा</p> 	<p><i>सर्व विद्यार्थी</i></p> <p>या सत्राचा उद्देश विद्यार्थ्यांनी सभोवताला पर्यावरणाचे निरीक्षण आणि नोंदी करव्यात असा आहे. विद्यार्थ्यांना पाने दाबून त्यांचे जतन करून एक साधे हर्बेरियम तयार करण्यास सांगितले जाऊ शकते. ते त्यांच्या आजी आजोबा/कुटुंबाशी बोलून निरीक्षण करत असलेल्या काही झाडे/झाडांवर मौखिक इतिहास देखील नोंदवू शकतात.</p>

<p>आ.५ (क)</p>	<p>मजकूर आयोजित करण्यासाठी वर्तमानपत्राचे नियोजन करून छोटी आवृत्ती बनवणे.</p> 	<p>तीन-पाच विद्यार्थ्यांचा एक गट</p> <p>विद्यार्थ्यांनी आता त्यांचा सर्व मजकूर वर्तमानपत्राच्या स्वरूपात एकत्र ठेवण्यास सुरुवात केली पाहिजे. त्यांनी तयार केलेल्या वर्तमानपत्रातील विभागांची गणना करण्यासाठी आणि शीर्षक देण्यासाठी, विद्यार्थी वर्तमानपत्राची एक छोटी आवृत्ती (प्रोटोटाइप) तयार करतील. हे त्यांना वर्तमानपत्रात रिकामी जागा ओळखून ती जागा भरण्यासाठी विनोद, कविता, कोडी, सुविचार, अशा काही गोष्टी तयार करण्याची संधी देते.</p>
<p>आ.५ (ख)</p>	<p>मुखपृष्ठाचे डिझाइन</p> 	<p>सर्व विद्यार्थी</p> <p>विद्यार्थ्यांना मुखपृष्ठ (म्हणजेच पहिलं पान) आणि त्यावरील मांडणी/चित्रण शैलीची विविध उदाहरणे दाखवा ज्यांनी विद्यार्थ्यांच्या कल्पनांना उत्तजेन देऊन मुलांसाठी अनुकूल आणि आकर्षक वर्तमानपत्र बनवण्यास मदत होईल.</p>
<p>आ.५ (ग)</p>	<p>प्रोटोटाइपिंग आणि व्हिज्युअल डिझाइन: लेआउट, ग्रिड इ.</p>	<p>तीन-चार विद्यार्थ्यांचा एक गट</p> <p>वर्तमानपत्रातील काही ठराविक गोष्टी हायलाइट करून समजून घेण्यासाठी विद्यार्थ्यांना व्हिज्युअल अनुक्रम तयार करण्यास सांगा. हे करण्यासाठी विद्यार्थी, रंग, मजकुराचा आकार आणि सामग्रीची मांडणी बदलतील.</p>
<p>आ.५ (घ)</p>	<p>अंतिम वर्तमानपत्र तयार करून त्याचे प्रदर्शन करणे.</p> 	<p>तीन-चार विद्यार्थ्यांचा एक गट</p> <p>वर्तमानपत्र कागदाचा वापर करून हाताने बनवलेले असावे. वर्तमानपत्राचे मुखपृष्ठ आणि इतर गोष्टी व्यवस्थित असाव्यात. विद्यार्थी त्यांनी बनवलेले वर्तमानपत्र त्यांच्या सवंगड्यांना दाखवू शकतात आणि प्रदर्शनात प्रदर्शित करू शकतात.</p>